

ویژه‌نامه هفته‌ی ولایت و عید غدیر خم (۱)

ترسیمی از مراسم سه روزه در غدیر خم

آغاز سفر از مدینه تا غدیر

در سال دهم هجرت، از طرف خداوند به پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) دستور داده شد تا دو مسئله اساسی اسلام را به طور مفصل و رسمی به مردم ابلاغ نماید: **حج، ولایت و خلافت دوازده امام** (علیهم‌السلام).

در پی این فرمان، اعلان عمومی برای سفر حج داده شد، و جمعیتی بیش از صد و بیست هزار نفر از هر سو عازم مکه شدند. پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و جمعیت همراه با احرام از میقات به سوی مکه حرکت کردند؛ و پس از ده روز در پنجم ذی‌الحجه وارد این شهر شدند.

امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) - که از طرف پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) به یمن و نجران رفته بودند - به همراه دوازده هزار نفر از اهل یمن با احرام وارد مکه شدند.

برنامه حج

با رسیدن ایام حج، پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) به عرفات و مشعر و منا رفتند، و اعمال حج را با تمام واجبات و مستحبات آن به مردم آموختند.

در منی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) دوبار سخنرانی کردند، و زمینه را برای اعلام ولایت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) آماده فرمودند. همچنین آن حضرت به امر خداوند، امانات انبیاء (علیهم‌السلام) را به امیرالمؤمنین تحویل دادند.

لقب «امیرالمؤمنین»

پس از بازگشت به مکه، جبرئیل از طرف خداوند لقب «امیرالمؤمنین» را به عنوان اختصاص آن به علی بن ابی‌طالب (علیه‌السلام) آورد؛ و به دستور پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) بزرگان اصحاب خدمت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) حاضر شدند و با خطاب «السلام علیک یا امیرالمؤمنین» به آن حضرت سلام کردند؛ اگرچه اعطای این لقب و نظیر این برنامه قبلاً نیز انجام شده بود.

اعلان عمومی برای حضور در غدیر

بلافاصله پس از اتمام حج، «بلال» منادی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) از طرف آن حضرت اعلام کرد: «فردا کسی جز معلولان نباید باقی بماند، و همه باید حرکت کنند تا در وقت معین در غدیر خم حاضر شوند.»

«غدیر خم» که دارای آب و چند درخت کهنسال بود و قبل از جحفه در تقاطع مسیرها قرار داشت، به امر خاص الهی انتخاب گردید.

پس از این اعلان، مردم با تعجب از حرکت فوری پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)، خود را برای خروج از مکه آماده کردند. حتی عده‌ای از اهل یمن که مسیرشان به سمت شمال نبود و نیز عده‌ای از اهل مکه آماده شدند تا همراه حضرت تا غدیر بیایند.

برنامه‌های قبل از خطابه

صبح آن روز که پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) از مکه حرکت کردند، جمعیتی بیش از صد و بیست هزار نفر همراه حضرت به سوی غدیر خم آمدند.

با رسیدن به منطقه غدیر، حضرت مسیر حرکت را به سمت راست جاده تغییر دادند و دستور دادند منادی ندا کند: «همه مردم متوقف شوند و آنان که پیش رفته‌اند بازگردند و آنان که پشت سر هستند توقف کنند، تا همه در محل از پیش تعیین شده جمع شوند.» همچنین دستور دادند: «کسی زیر درختان کهنسالی که در آنجا بود نرود و آن مکان خالی بماند.»

با این دستور همه مرکب‌ها از حرکت ایستادند و مردم در منطقه غدیر پیاده شدند، و هر یک برای خود جایی پیدا کردند و خیمه‌ها را بر پا کردند و مستقر شدند. شدت گرما در اثر حرارت آفتاب و داغی زمین به حدی بود که مردم - و حتی خود حضرت - گوشه‌ای از لباسشان را بر سر انداخته و گوشه‌ای از آن را زیر پای خود قرار داده بودند، و عده‌ای از شدت گرما عبا را به پاهایشان پیچیده بودند.

پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) به سلمان و ابوذر و مقداد و عمار دستور آماده سازی زیر درختان کهنسال را دادند. آنان پس از کندن خارهای زیر درختان و جمع آوری سنگ‌های ناهموار، زیر درختان را جارو زده و آب پاشی کردند. در فاصله بین دو درخت روی شاخه‌ها پارچه‌هایی انداختند تا سایبانی از آفتاب باشد، و آن محل برای برنامه سه روزه‌ای که حضرت در نظر داشتند کاملاً مساعد شود.

در زیر سایبان، سنگ‌ها را روی هم چیدند و از رواندازهای شتران و سایر مرکب‌ها نیز کمک گرفتند و روی همه آن‌ها پارچه‌ای انداختند، و منبری به بلندی قامت حضرت ساختند. این منبر را طوری بر پا کردند که نسبت به دو طرف جمعیت در وسط قرار بگیرد، و پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) هنگام سخنرانی مُشرف بر مردم باشند تا صدای حضرت به همه برسد و همه آن حضرت را ببینند. البته یک یا چند نفر سخنان پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) را برای مردم تکرار می‌کردند تا افرادی که دورتر قرار داشتند مطالب را بهتر بشنوند.

کیفیت سخنرانی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)

انتظار مردم به پایان رسید. منادی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) ندا داد تا مردم جلوی منبر اجتماع کنند، و با آماده شدن صف‌ها نماز را به جماعت خواندند.

بعد از آن مردم ناظر بودند که پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) بر فراز آن منبر ایستادند، و به امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) دستور دادند بالای منبر بیایند. آن حضرت نیز بالای منبر رفته و یک پله پایین‌تر در طرف راست پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) ایستادند. سپس حضرت نگاهی به راست و چپ جمعیت نمودند و منتظر شدند تا مردم کاملاً جمع شده آرام گردند. پس از آماده شدن مردم، پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) سخنرانی تاریخی و آخرین خطابه رسمی خود را برای جهانیان آغاز کردند.

محتوای سخنرانی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)

سخنرانی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) در غدیر با شیوه خاص آن که دو نفر بر فراز منبر در حال قیام دیده می‌شدند حدود یک ساعت طول کشید. این بیانات حضرت - با در نظر گرفتن ترتیب مطالب خطبه - در یازده بخش قابل ترسیم است:

در اولین بخش سخن، حضرت حمد و ثنای الهی به جا آورده، صفات قدرت و رحمت حق تعالی را ذکر فرمودند، و به بندگی خود در مقابل ذات الهی شهادت دادند.

در بخش دوم تصریح فرمودند که باید فرمان مهمی درباره علی (علیه‌السلام) ابلاغ کنم، و گرنه رسالت الهی را نرسانده‌ام و ترس از عذاب خدا دارم.

در سومین بخش، آن حضرت امامت دوازده امام بعد از خود را تا آخرین روز دنیا با عمومیت ولایت آنان بر همه انسان‌ها، و در طول زمان‌ها و در همه مکان‌ها، و نفوذ کلماتشان در جمیع امور اعلام فرمودند.

در بخش چهارم خطبه، پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) بازوان امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) را گرفتند و آن حضرت را از جا بلند کردند و در این حال فرمودند: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ، اَللّٰهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَ عَادِ مَنْ عَادَاهُ وَ انصُرْ مَنْ نَصَرَهُ وَ اخذِلْ مَنْ خَذَلَهُ». سپس کمال دین را با ولایت ائمه (علیهم‌السلام) اعلام فرمودند.